

FRIEDRICH NIETZSCHE

"Ich, der Sohn eines protestantischen Landgeistlichen, wurde am 15. Oktober 1844 in dem Dorfe Röcken, umweit Merseburg, geboren und verlebte hier die ersten vier Jahre meines Lebens. Als aber der unzeitige Tod meines Vaters eine neue Heimat zu suchen nötigte, war es Naumburg, auf das die Wahl meiner Mutter fiel."

Friedrich Nietzsche (1844-1900) werd geboren in de buurt van Leipzig. Zijn vader, die predikant was, overleed toen hij nog geen vijf jaar was. Nietzsche studeerde aan de universiteit van Bonn, aanvankelijk theologie en later klassieke filologie. Hij zette zijn studie voort in Leipzig, waar hij ook de componist Richard Wagner ontmoette — het begin van een langdurige vriendschap, waaraan later een roemrucht einde kwam, beschreven in *Der Fall Wagner. Ein Musikanten-problem* (1888): "Wagner den Rücken zu kehren, war für mich ein Schicksal". Ook *Götzen-dämmerung* ('afgodenschemering'), geschreven in datzelfde jaar, verwijst naar deze breuk: de titel vormt een contrapunt op Wagners werk *Götterdämmerung*.

In 1869 werd Nietzsche, nog geen 25 jaar oud en niet eens in het bezit van een doctorstitel, laat staan een Habilitationsschrift, op voorspraak van Ritschl voorgedragen als hoogleraar in de klassieke filologie aan de universiteit van Basel. Vanwege deze voorgenomen benoeming verleende de universiteit van Leipzig hem terstond de doctorstitel, zonder verdere vorm van examen. Enkele jaren later verscheen Nietzsche's eerste grote geschrift, *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* (1872).

Na tien jaar kwam een einde aan zijn academische carrière, toen Nietzsche om gezondheidsredenen ontslag nam als hoogleraar. Mede gesteund door een pensioen van 3000 Zwitserse Franken per jaar, bracht hij voortaan de zomers door in Zwitserland (Sils-Maria), de winters in Italië en aan de Franse Riviëra. Tussen 1880 en 1888 schreef Nietzsche een groot aantal boeken, waaronder *Die fröhliche Wissenschaft*, *Morgenröte*, *Jenseits von Gut und Böse* (1886), *Zur Genealogie der Moral* (1887) en *Also sprach Zarathustra* (in vier delen verschenen tussen 1882 en 1885). Het jaar 1888 was Nietzsche uitzonderlijk productief: in dat jaar schreef hij *Der Fall Wagner*, *Götzen-Dämmerung*, *Der Antichrist*, *Nietzsche contra Wagner* en *Ecce Homo*. *Götzen-Dämmerung* verscheen in 1889, *Der Antichrist* en *Nietzsche contra Wagner* in 1895, terwijl *Ecce Homo* pas in 1908 werd vrijgegeven voor publicatie.

Aan Nietzsche's onstuimige literaire en filosofische produktie kwam begin 1889 een abrupt einde toen hij geestelijk en lichamelijk instortte. Volgens de overlevering gebeurde dit in januari van dat jaar in Turijn na het zien van een koetsier die zijn paard afranselde. Nietzsche belandde aanvankelijk in een psychiatrische inrichting, maar werd later door zijn moeder thuis verpleegd. Na de dood van zijn moeder in 1897 nam zijn zuster Elisabeth hem bij haar in huis in Weimar. Reeds voor Nietzsche's dood was zij begonnen met het ordenen van zijn nalatenschap, waarbij zij ook tal van weinig scrupuleuze wijzigingen aanbracht in het werk van haar broer. Nietzsche stierf op 25 augustus 1900.

OPDRACHT

WIE DIE "WAHRE WELT" ENDLICH ZUR FABEL WURDE.
GESCHICHTE EINES IRRTUMS

1. Die wahre Welt, erreichbar für den Weisen, den Frommen, den Tugendhaften, — er lebt in ihr, er ist sie.
(Älteste Form der Idee, relativ klug, simpel, überzeugend.
Umschreibung des Satzes "Ich, Plato, bin die Wahrheit")
2. Die wahre Welt, unerreichbar für jetzt, aber versprochen für den Weisen, den Frommen, den Tugendhaften ("für den Sünder, der Buße tut")
(Fortschritt der Idee: sie wird feiner, verfänglicher, unfablicher — sie wird Weib, sie wird christlich...)
3. Die wahre Welt, unerreichbar, enbeweisbar, unversprechbar, aber schon als gedacht ein Trost, eine Verpflichtung, ein Imperativ.
(Die alte Sonne im Grunde, aber durch Nebel und Skepsis hindurch; die Idee sublim geworden, bleich, nordisch, königsbürgisch.)
4. Die wahre Welt — unerreichbar? Jedenfalls unerreicht. Und als unerreicht auch unbekannt. Folglich auch nicht tröstend, erlösend, verpflichtend: wozu könnte uns etwas Unbekanntes verpflichten?...
(Grauer Morgen. Erstes Gähnen der Vernunft. Hahnenschrei des Positivismus.)
5. Die "wahre Welt" — eine Idee, die zu nichts mehr nützt ist, nicht einmal mehr verpflichtend — eine unnütz, eine überflüssig gewordene Idee, folglich eine widerlegte Idee: schaffen wir sie ab!
(Heller Tag; Frühstück; Rückkehr des bon sens und der Heiterkeit; Schamröte Platos; Teufelslärm aller freien Geister.)
6. Die wahre Welt haben wir abgeschafft: welche Welt blieb übrig? die scheinbare vielleicht?... Aber nein! mit der wahren Welt haben wir auch die scheinbare abgeschafft!
(Mittag; Augenblick des kürzesten Schattens; Ende des längsten Irrtums; Höhepunkt der Menschheit; INCIPIIT ZARATHUSTRA.)

De tekst links is een fragment uit Nietzsche's *Götzendämmerung*. Lees de tekst en beantwoord de volgende vragen.

- A. Plato, verantwoordelijk voor de eerste fase van de dwaling (nr. 1) vindt Nietzsche nog "betrekkelijk slim". Leg in het kort Plato's ideeënleer uit. Geef aan wat er in Nietzsche's ogen zo slim aan is.
- B. Nietzsche vindt de christelijke moraal (nr. 2) letterlijk pervers. Leg uit waarom.
- C. Welke filosoof wordt bedoeld bij nr. 3? Welke ideeën uit zijn kentheorie en ethiek heeft Nietzsche hier op het oog?
- D. Welke skepsis wordt bedoeld bij nr. 3?
- E. Wat is het positivisme dat bedoeld wordt bij nr. 4?
- F. Waarom kan Nietzsche zeggen dat wij "met de ware wereld ook de schijnbare hebben afgeschafft" (nr. 6)?

2

Docent: Dr J. J. M. Sleutels
Faculteit der Wijsbegeerte, Universiteit Leiden
Postbus 9515, 2300 RA Leiden
Tel. 071 527 2031 Fax 071 527 2028
E-mail filosofie@let.leidenuniv.nl
Web www.leidenuniv.nl/philosophy